

Temirova Mehriniso Ashraf qizi

Bakalavr

Buxoro davlat pedagogika instituti. Buxoro. O'zbekiston Respublikasi.

GEOGRAFIYA VA IQTISODIY BILIM ASOSLARI FANLARINI O'QITISHDA CHET TILLARIDAN FOYDALANISH

Annotatsiya:

Globalashuv jarayonlari dunyoning har bir mamlakatida ta'lim tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda chet tillarini o'rganish nafaqat mustaqil fan sifatida o'rgatilmoqda, balki boshqa sohalarda ham chet tillari yordamida bilimlarni kengaytirish, ma'lumotlarga kirish imkoniyatlarini oshirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanlari global miqyosda keng tarmoq va ilmiy manbalarni o'z ichiga oladi. Bu sohalarda chet tillaridan foydalanish ilmiy izlanishlar, xalqaro tajribalar va xalqaro bozorlar haqida kengroq ma'lumot olish imkonini beradi. Mazkur maqolada geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanlarida chet tillaridan foydalanishning ahamiyati, usullari hamda samaradorligi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: yangi yondashuvlar, statistika, moliyaviy tizimlar, iqtisodiy modellar, CLIL, EAL, CBLT, EMI, BMT, Jahon banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi, ekspeditsiya, uslubiy yondashuvlar, ilmiy ishlar, ilmiy maqolalar, xalqaro konferensiyalar, ilmiy davriy nashrlar, integratsiyalashuv.

Temirova Mehriniso Ashraf qizi

Bachelor

Bukhara state university. Bukhara. Republic of Uzbekistan.

USING FOREIGN LANGUAGES IN TEACHING GEOGRAPHY AND BASICS OF ECONOMIC KNOWLEDGE

Abstract:

The processes of globalization are significantly influencing the education systems in every country around the world. Today, learning foreign languages is not only being taught as an independent subject but also plays a crucial role in expanding knowledge in other fields and increasing access to information through foreign languages. The subjects of geography and the fundamentals of economic knowledge encompass extensive networks and scientific resources on a global scale. The use of foreign languages in these fields enables broader access to scientific research, international experiences, and global markets. This article discusses the importance, methods, and

effectiveness of using foreign languages in the teaching of geography and the fundamentals of economic knowledge.

Keywords: new approaches, statistics, financial systems, economic models, CLIL, EAL, CBLT, EMI, UN, World Bank, International Monetary Fund, expedition, methodological approaches, scientific works, scientific articles, international conferences, scientific journals, integration.

Темирова Мехринисо Ашраф кизи

Бакалавр

Бухарский государственный педагогический институт. Бухара.

Республика Узбекистан

ГЕОГРАФИЯ И ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ.

Аннотация:

Процессы глобализации оказывают значительное влияние на системы образования в каждой стране мира. Сегодня изучение иностранных языков преподается не только как самостоятельный предмет, но и играет важную роль в расширении знаний в других областях, а также в увеличении доступа к информации с помощью иностранных языков. Предметы географии и основ экономических знаний охватывают обширные сети и научные ресурсы на глобальном уровне. Использование иностранных языков в этих областях позволяет получить более широкий доступ к научным исследованиям, международному опыту и мировым рынкам. В данной статье рассматривается значение, методы и эффективность использования иностранных языков в преподавании географии и основ экономических знаний.

Ключевые слова: новые подходы, статистика, финансовые системы, экономические модели, CLIL, EAL, CBLT, EMI, ООН, Всемирный банк, Международный Валютный Фонд, экспедиция, методологические подходы, научные работы, научные статьи, международные конференции, научные периодические издания, интеграция.

Geografiya va Iqtisodiy Bilim Asoslari Fanlarini O'qitishdagi Yangi Yondashuvlar Zamonaviy ta'lim tizimida chet tillaridan foydalanish o'quvchilarning global jarayonlarni chuqurroq tushunishlari va ilmiy tafakkurlarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Geografiya va iqtisodiyot fanlari bevosita xalqaro ma'lumotlar, tahlillar va statistikaga asoslanadi. Masalan, geografiya fanida dunyoning turli davlatlari va ularning tabiiy sharoitlari, iqtisodiyoti, resurslari haqida chuqur ma'lumotlar keltiriladi. Bunday ma'lumotlar ko'pincha chet tillarida mavjud bo'lib, ularni to'g'ridan-to'g'ri o'rganish bilimni chuqurlashtirishda samarali hisoblanadi.

Bundan tashqari, iqtisodiy bilim asoslari fanida global iqtisodiy jarayonlar, moliyaviy tizimlar va iqtisodiy modellar haqida bilim olish uchun chet tillaridagi manbalardan foydalanish juda muhimdir. Chet tillari yordamida xalqaro tashkilotlarning rasmiy hisobotlari, iqtisodiy tahlillar va ilmiy maqolalarga kirish imkoniyati oshadi.

Shu bilan birga geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanlarini o'qitishda til va fanni birlashtiruvchi xorijiy tajribalardan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Misol qilib CLIL, EAL va CBLT larni aytish mumkin.

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanini o'qitishda yangi yondashuvlar tilni o'rgatish jarayoniga integratsiya qilish orqali ta'lim sifatini oshirishni maqsad qilgan. Tilni o'rganish va fanni o'rgatish bir-biri bilan bog'langan holda olib boriladigan bu yondashuvlar quyidagilardan iborat:

1. Mazmun va Tilning Integratsiyalashgan O'qitilishi (CLIL): Ushbu yondashuv geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanini chet tili bilan birgalikda o'qitishni nazarda tutadi. Dars jarayonida mazmunli materiallar nafaqat geografik va iqtisodiy bilimlarni rivojlantiradi, balki o'quvchilarning til ko'nikmalarini ham mustahkamlaydi. Misol uchun, iqtisodiy tahlillarni o'rgatishda inglizcha iqtisodiy terminlar bilan ishlash yoki geografik jarayonlarni ingliz tilida tushuntirish o'quvchilarga ikki tomonlama foyda beradi.

2. Tilga yo'naltirilgan resurslardan foydalanish: Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanlari o'quvchilariga chet tilini o'rganish imkoniyatlarini kengaytirish uchun, dars materiallari tilga moslashtiriladi. Bu o'quvchilarni o'rgatilayotgan fan doirasidagi texnik terminlar va akademik til bilan tanishtiradi, shu bilan birga til ko'nikmalarini rivojlantiradi.

3. Til asosida loyihaviy o'qitish: O'quvchilarga o'zlari tanlagan til va fan mavzusi bo'yicha loyihalar beriladi. Masalan, talaba turli davlatlar iqtisodiyotini tahlil qilib, o'z loyiha taqdimotini chet tilida amalga oshirishi mumkin. Bu esa nafaqat fan bo'yicha chuqur bilim olishga, balki tilni amalda qo'llashga yordam beradi.

4. Muammoga asoslangan o'qitish (PBL) va til: O'quvchilar geografiya va iqtisodiy bilim asoslarida real muammolarni chet tilida hal qilishga yo'naltiriladi. Masalan, o'quvchilarga xalqaro iqtisodiy muammolarni ingliz tilida tahlil qilish yoki global

geografik masalalarni chet tilida muhokama qilish orqali tilni va mazmuni birgalikda o'zlashtirishga yordam beriladi.

5. Multimedia va til qo'llanmalari: Raqamli texnologiyalar yordamida, chet tili asosidagi interaktiv xaritalar yoki iqtisodiy modellar bilan ishlash o'quvchilarni nafaqat geografiya va iqtisodiy bilim asoslariga, balki til bilan ham yanada chuqurroq shug'ullanishga yo'naltiradi. Bunda o'quvchilar ingliz tilidagi ma'lumotlar bilan ishlashda til ko'nikmalarini mustahkamlaydi.

Ushbu yondashuvlar nafaqat geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanlari mazmunini o'zlashtirishga yordam beradi, balki o'quvchilarga chet tilini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Shu orqali o'quvchilar nafaqat fan bo'yicha bilim olishadi, balki global muammolarni hal qilishda tilning muhimligini ham tushunadilar.

Geografiya va Iqtisodiy Bilim Asoslari Bo'yicha Xalqaro Resurslardan Foydalanish
Geografiya va iqtisodiyot fanlarini o'qitishda xalqaro resurslardan foydalanish o'quvchilarni global miqyosda o'ylash va tadqiqot olib borish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, BMT, Jahon banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi kabi xalqaro tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan iqtisodiy hisobotlar o'quvchilarni qiziqtiradi va bilimlarini

mustahkamlaydi. Ushbu resurslar chet tillarida e'lon qilingan bo'lib, ulardan foydalanish o'quvchilarni turli iqtisodiy tizimlar bilan tanishtirish imkonini beradi.

Hozirda isbotlangan dalillar shuni ko'rsatadiki, dunyo birinchi til sifatida ingliz tiliga ega bo'lmagan mamlakatlarda akademik fanlarni ingliz tilida o'qitishning tezkor oshishini boshdan kechirmoqda. Ingliz Tili Orqali Ta'lim (EMI) asosan oliy ta'limda ro'y berayotgan global jarayon sifatida rivojlanmoqda. Biroq, u allaqachon o'rta ta'lim sohasida o'z o'rnini egallashda va boshlang'ich ta'limga qiziqish bildirilmoqda.

Yevropada magistratura kurslarining 60% dan ko'prog'i hozirda EMI orqali olib borilayotganligi haqida ishonchli taxminlar mavjud. Uning joriy etilishi va kengayishi shunchalik keng va tez bo'ldiki, bu Frantsiyada milliy ommaviy axborot vositalarida munozaralarga va Italiyada uning o'sishini to'xtatishga urinishlar uchun to'g'ridan-to'g'ri huquqiy choralar ko'rishga olib keldi.

Geografiya fanida esa xalqaro ekspeditsiyalar, tadqiqotlar, kartografiya va global ekologik muammolar haqida chet tillarida chop etilgan materiallar juda ko'p. Bu o'quvchilarga tabiiy resurslardan foydalanish, atrof-muhitni saqlash va global iqlim o'zgarishlari kabi muhim masalalar haqida bilimlarni kengaytirishga imkon beradi.

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslarini o'qitishda xalqaro resurslardan foydalanish nafaqat ta'lim jarayonini boyitadi, balki o'quvchilarning global muammolar va jarayonlarni chuqurroq tushunishiga yordam beradi. Xalqaro resurslar nafaqat mazmun jihatidan, balki ta'limiy yondashuv va tillarni o'rgatishda ham foydali

bo'lishi mumkin. Quyida ushbu fanlar bo'yicha xalqaro resurslardan foydalanishning ba'zi afzalliklari va usullari keltirilgan:

a) Global ma'lumotlar bazalari va onlayn platformalar: Geografiya fanida GIS (Geografik axborot tizimi) kabi xalqaro tizimlar orqali dunyodagi eng yangi geografik ma'lumotlarni olish mumkin. Iqtisodiy bilim asoslarida esa Jahon Banki, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF), BMT kabi xalqaro tashkilotlarning iqtisodiy statistikasi va tahlillaridan foydalanish o'quvchilarga xalqaro darajadagi iqtisodiy jarayonlarni tushunishga yordam beradi.

b) Xalqaro darsliklar va ilmiy maqolalar: Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari bo'yicha ingliz tilidagi xalqaro darsliklar, ilmiy maqolalar va tadqiqotlar o'quvchilarga eng yangi bilimlar va tadqiqot natijalarini yetkazib beradi. Masalan, iqtisodiy rivojlanish, barqaror taraqqiyot yoki global iqlim o'zgarishlari haqida xalqaro ekspertlar tomonidan yozilgan adabiyotlar o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

c) Xalqaro ta'lim loyihalari va konferensiyalar: Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanlari bo'yicha xalqaro ta'lim loyihalarida ishtirok etish yoki konferensiyalarda qatnashish o'qituvchilar va o'quvchilarga boshqa davlatlarning tajribasi bilan tanishish imkonini beradi. Masalan, xalqaro forumlarda qatnashish o'quvchilarga geografik tadqiqotlar va iqtisodiy tahlillar sohasidagi zamonaviy tendensiyalar bilan tanishishga imkon yaratadi.

d) Chet el onlayn kurslari va vebinarlar: O'quvchilar va o'qituvchilar uchun xalqaro onlayn ta'lim platformalari (Coursera, edX, FutureLearn) orqali geografiya va iqtisodiyot bo'yicha kurslar va vebinarlar tashkil etiladi. Bu kurslar dunyo bo'ylab tan olingan universitetlar va mutaxassislar tomonidan olib boriladi va o'quvchilarga yangi bilimlar olish, ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

e) Raqamli manbalar va video materiallar: Xalqaro miqyosdagi dokumental filmlar, geografik xaritalar, iqtisodiy hujjatlar va statistik tahlillar orqali o'quvchilarga nafaqat nazariy bilimlar beriladi, balki amaliy tushunchalar ham kengaytiriladi. Masalan, National Geographic yoki BBC Earth kabi kanallar orqali tayyorlangan geografik va ekologik hujjatli filmlar o'quvchilarning ko'rish orqali o'rganish ko'nikmalarini oshiradi.

f) Xalqaro tillarda o‘qitish: Xalqaro resurslardan foydalanish orqali o‘quvchilar chet tillarida, ayniqsa ingliz tilida materiallar bilan ishlashadi. Bu esa ularning til ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan birga, xalqaro miqyosda tushunarli bo‘lish uchun zarur terminologiyalarni o‘zlashtirishga yordam beradi.

g) Case-study (vaziyat tahlili) orqali o‘qitish: Xalqaro iqtisodiy va ekologik muammolarni tahlil qilish orqali o‘quvchilarga real hayotiy muammolarni tushunish va ularni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Masalan, global iqlim o‘zgarishlari yoki davlatlararo iqtisodiy munosabatlar haqida xalqaro tahlillarni o‘rganish orqali o‘quvchilar real vaziyatlarni o‘rganadi.

Xalqaro resurslardan foydalanish, ta’lim jarayonida chet tilini integratsiyalash orqali o‘quvchilarga yanada kengroq ko‘lamdagi bilim va ko‘nikmalarni berishga yordam beradi. Bu o‘quvchilarning bilim darajasini oshiradi va ularni global miqyosdagi o‘zgarishlarga tayyorlaydi.

Geografiya va Iqtisodiyot Sohasida Ilmiy Izlanishlar Uchun Chet Tillaridan Foydalanish.

Ilmiy tadqiqot ishlari olib borish jarayonida chet tillarini bilish o‘quvchilar uchun yangi eshiklarni ochadi. Chet tillarida yozilgan ilmiy maqolalar, xalqaro konferensiyalar va ilmiy davriy nashrlar tadqiqotchilarga dunyoning turli burchaklarida olib borilgan izlanishlar bilan tanishish imkonini beradi. Geografiya va iqtisodiyot fanlari bo‘yicha yetakchi olimlarning asarlarini to‘g‘ridan-to‘g‘ri o‘qib, ularning uslubiy yondashuvlarini o‘rganish orqali ilmiy izlanishlarni boyitish mumkin.

Masalan, dunyoning turli mintaqalarida olib borilgan iqlim tadqiqotlari va xalqaro iqtisodiy munosabatlar bo‘yicha nashrlar global iqtisodiy o‘zgarishlar va tabiiy resurslar bo‘yicha aniq ma’lumotlarni taqdim etadi. Bu esa o‘quvchilarning ilmiy ko‘nikmalarini oshirishga yordam beradi.

4. Geografiya va Iqtisodiy Bilim Asoslari Fanlarini O‘qitishda Chet Tillaridan Foydalanish Bo‘yicha Tavsiyalar

Chet tillarini geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanlarini o‘qitishda integratsiyalashgan tarzda qo‘llash ko‘p imkoniyatlar yaratadi. O‘quvchilarga geografik va iqtisodiy mavzularni chet tillarida o‘qitish o‘z bilimlarini chet el manbalaridan olishlariga, keng doiradagi resurslar bilan ishlashlariga yordam beradi.

Amaliy Tavsiyalar:

1. Xalqaro resurslardan foydalanish: O‘qituvchilar chet tillaridagi ilmiy maqolalar, kitoblar va onlayn kurslardan keng foydalanishlari kerak.

2. Multimediyadan foydalanish: Xorijiy davlatlarning ilmiy videolari va ta'limiy resurslari o'quvchilar uchun qiziqarli bo'lishi va ularning mavzularni tushunishini yaxshilaydi.
3. O'zaro bog'liq fanlarni o'qitish: Geografiya va iqtisodiyot fanlari bo'yicha xorijiy davlatlarning tajribasini o'rganish orqali ilmiy munozaralar o'tkazish.
4. O'quvchilarni rag'batlantirish: Chet tillaridagi o'quv materiallarini o'zlashtirishga qiziqish uyg'otish uchun maxsus tadbirlar va amaliy mashg'ulotlar o'tkazish.

Xulosa

Ingliz tiliga ega bo'lmagan dunyoda, umuman olganda, yaqinda o'tkazilgan 55 mamlakat qatnashgan so'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, oliy va o'rta ta'lim bosqichlarida EMI kurslarining soni oshmoqda. Bu jarayonda xususiy ta'lim sektori yetakchilik qilmoqda, davlat sektori esa "qolib ketmaslik" uchun kurashishga majbur bo'lmoqda.

Shuni hisobga olgan holda O'zbekistonda ham fanlarni o'qitishda bosqichma-bosqich chet tillarida dars o'tishni boshlash, jumladan Geografiya va iqtisodiyot fanlari ustida sinov olib borish muhimdir.

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari fanlarini o'qitishda chet tillaridan foydalanish o'quvchilarning bilim darajasini oshirishga, xalqaro maydonda muvaffaqiyatli bo'lishlariga xizmat qiladi. Chet tillarida chop etilgan ilmiy manbalarga erkin kirish o'quvchilarga ko'proq imkoniyatlar yaratadi va ularning bilim olish jarayonini yengillashtiradi. Shu sababli, chet tillarini o'rganish nafaqat alohida fan sifatida, balki boshqa sohalar bilan birgalikda o'qitishning muhim vositasi hisoblanadi. O'qituvchilar va ta'lim muassasalari bu jarayonda innovatsion yondashuvlarni qo'llab, o'quvchilarning zamonaviy dunyoqarashini shakllantirishda katta rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Cambridge University Press
978-0-521-13021-9 - CLIL: Content and Language Integrated Learning
Do Coyle, Philip Hood and David Marsh
2. Geography Education (K-12)
3. Joseph Zajda Editor Third International Handbook of Globalisation, Education and Policy Research
SpringerDavid Lambert